

บทที่ 3 ปัญหาของการวางแผนและ การจัดองค์การในการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศสังคมนิยมทั้งหลายต่างก็ใช้ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนส่วนกลาง และรัฐเป็นเจ้าของวัตถุประสงค์ในการผลิต ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมจึงมีคณะกรรมการวางแผนส่วนกลาง ซึ่งเรียกว่าคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติ ประธานกรรมการเป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรี (ยกเว้นยูโกสลาเวีย) คณะกรรมการนี้มีหน้าที่รับผิดชอบงานเฉพาะ 5 ประการคือ¹

1. กำหนดบรรทัดฐานของการคาดคะเนทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของการตัดสินใจวางแผน
2. กำหนดขนาดของเป้าหมายต่าง ๆ ที่จะกระทำได้ในระยะเวลาที่วางแผนเอาไว้
3. ประสานงานของเป้าหมายต่าง ๆ ที่จะกระทำได้ในระยะเวลาที่วางแผนไว้
4. กำหนดวิธีการอันเหมาะสม เพื่อให้แน่ใจในความสำเร็จครบถ้วนของแผน
5. ปรับปรุงแก้ไขเป้าหมายขณะนั้นให้เป็นไปตามภาวะต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป

คณะกรรมการวางแผนแห่งชาติจะต้องทำงานภายในขอบเขตของจุดหมายทางสังคมส่วนรวม และลำดับความสำคัญก่อนหลังตามที่พรควางไว้ ซึ่งถือโดยปริยายว่าระดับความพอใจต่าง ๆ ของผู้วางแผนย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของสังคม และบทบาทของการวางแผนและการจัดองค์การในการค้าระหว่างประเทศซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนรวมนั้นมีปัญหาที่สำคัญและการขัดแย้งกัน ในบทนี้จึงได้พิจารณาปัญหาของการวางแผนและการจัดองค์การในการค้าระหว่างประเทศในรายละเอียดพอสมควร ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้คือ หัวข้อแรกเป็นการพิจารณาถึงหลักการสำคัญของการวางแผนโดยทั่วไปของระบบสังคมนิยม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการวางแผนทางการค้าระหว่างประเทศ หัวข้อที่สองต้องการแสดงให้เห็นว่าปัญหาของแผนและการปฏิบัติงานทางการค้าระหว่างประเทศนั้นมีอะไรบ้างและเกิดจากสาเหตุอะไร และการพิจารณาขนาดของความสำเร็จตามเป้าหมาย หัวข้อที่สามเป็นการอธิบายถึงทางเลือกของการจัดองค์การและการวางแผนในการค้าระหว่างประเทศ โดยแสดงถึงลักษณะขององค์การทางการค้าระหว่างประเทศ กระบวนการของการวางแผน รวมทั้งปัญหาของการวางแผนในการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น หัวข้อที่สี่เป็นการพิจารณาถึงปัญหาของการค้าระหว่างประเทศที่

¹ ทวี หมิ่นนิกร, อ้างแล้ว หน้า 20

เกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศ โดยการติดต่อทางการค้าและการทำสัญญาทางการค้า รวมทั้งวิธีการติดต่อทางการค้าอื่น ๆ เช่น การโฆษณา การวิจัยตลาด และอื่น ๆ

3.1 หลักสำคัญของ การวางแผนของระบบสังคมนิยม

การวางแผนทางสังคมนิยมเป็นชุดของวิธีการในการกำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในอนาคต เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว โดยจะต้องมีการประสานกันและมีประสิทธิภาพมากที่สุด (maximum of coherence and efficiency)² และการวางแผนเป็นระบบการบริหารกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับ การผลิต การกระจาย การลงทุน และการบริโภค

การประสานกันของการวางแผนจะต้องเกิดขึ้นทั้งด้านโอกาสและเวลา ส่วนประสิทธิภาพของการวางแผนจะต้องมากที่สุด คือทำให้มีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในทางที่จะทำให้มีการพัฒนาการผลิต และให้ได้รับความพอใจในสิ่งที่ต้องการอย่างเหมาะสมที่ไม่มีกลไกตลาด

การประสานกันของการวางแผนทางด้านโอกาส นั้นคือการวางแผนทุก ๆ ระดับจะต้องไม่มีการขัดแย้งกันระหว่างจุดมุ่งหมายทั่วไป ท้องถิ่น สาขาและธุรกิจ ฉะนั้นการพิจารณาการประสานกันของแผนจะต้องพิจารณาตั้งแต่การดำเนินการวางแผน ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ขั้นตอนเหล่านี้จะต้องประสานกันตามเป้าหมาย นอกจากนั้นต้องพิจารณาถึงการปรับแผน ซึ่งวิธีการปรับแผนนั้นใช้วิธีสมดุล (balance method) ความสมดุลนั้นจะแสดงในรูปของทรัพยากรที่จะถูกเคลื่อนย้ายในทางปฏิบัติไว้ทางด้านหนึ่งของตาราง และอีกด้านหนึ่งของตารางจะแสดงความต้องการตามแผน ระบบความสมดุลที่ใช้ในการวางแผนมี 2 ประเภทคือ³

3.1.1 classical balances ในทางปฏิบัติของการวางแผนจะใช้ความสมดุลของ 3 กลุ่มคือ

3.1.1.1 ดุลทรัพยากรการผลิต (material balances) ดุลนี้สร้างขึ้นสำหรับสาขาหลักของการผลิตทางอุตสาหกรรมและเกษตร โดยแสดงเป็นหน่วยสินค้า และดุลนี้มีประโยชน์ในการวางแผนการค้าระหว่างประเทศ

3.1.1.2 ดุลแรงงาน (labor balances) เป็นการแสดงการกระจายแรงงาน และการจัดแรงงานที่เพิ่งเข้ามาในกระบวนการผลิตไปตามสาขาการผลิตต่าง ๆ

2. Marie Lavigne, *The Socialist Economies of the Soviet Union and Europe*. (London : Martin Robertson & Co. Lte., 1974), p. 185.

3. Ibid, pp.192-206.

3.1.13 ดุล synthetic จะแสดงเป็นหน่วยเงิน และเป็นดุลที่แสดงดุลยภาพระหว่างรายได้และรายจ่ายของระบบเศรษฐกิจ นอกจากนั้นยังแสดงดุลยภาพระหว่างจุดประสงค์ของการผลิต การก่อสร้าง และบริการกับการเงิน (finance) จุดประสงค์ดังกล่าว ดุล synthetic นี้ประกอบด้วยดุลการผลิตและการกระจายผลผลิตทางสังคม (production and distribution of the gross social product balance)

3.1.2 ดุลระหว่างสาขา (inter - branch balance) เป็นดุลที่เริ่มใช้ในการวางแผนตั้งแต่ปี 1960 ดุลนี้เป็นตารางปัจจัยและผลผลิต (input - output table) ซึ่งแสดงว่าแต่ละสาขาการผลิตจะผลิตอะไร และจะได้รับอะไรจากส่วนที่เหลือของระบบเศรษฐกิจ ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.1 และตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.1 : แสดงตารางรูปแบบของความสมดุลของระบบเศรษฐกิจแห่งชาติ

สาขา ที่ส่งออกไป	สาขาที่รับเข้า มา	กระแสหมุนเวียนระหว่างสาขา		รวม	ผู้รับสุดท้าย		ผลผลิต รวม
		1	2.....n		ซึ่งเป็น		
					ผู้บริโภค	ผู้ลงทุน	
1		X_{11}	$X_{12} \dots X_{1n}$	X_1	C_1	I_1	Q_1
2		X_{21}	$X_{22} \dots X_{2n}$	X_2	C_2	I_2	Q_2
...	
n		X_{n1}	$X_{n2} \dots X_{nn}$	X_n	C_n	I_n	Q_n
รายได้ส่วนบุคคล		P_1	$P_2 \dots P_n$		P		
ผลผลิตส่วนเกิน		S_1	$S_2 \dots S_n$		S		
ผลผลิตรวม		Q_1	$Q_2 \dots Q_n$				

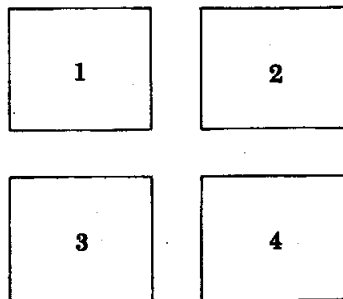
แหล่งที่มา : M. Pohorille (ed.), *Political Economy of Socialism*, Warsaw, PWE, 1968, p. 535

ตารางนี้จะประกอบด้วยเมตริกซ์ของกระแสหมุนเวียนที่แสดงถึงแนวทางการผลิตและการกระจาย โดยแบ่งออกเป็นช่องตามจำนวนสาขาเศรษฐกิจที่นำมาคำนวณ ถ้าดูตามแถวในแนวดิ่ง แสดงว่าสาขาในแถวนั้น ๆ ผลิตอะไรออกมาจำนวนเท่าใด ถ้าดูตามแถวในแนวนอน

แสดงว่าสาขาในแนวนอนนั้น ๆ ได้เอาอะไรเข้ามาเท่าใด ผลรวมของแต่ละช่องก็เป็นผลผลิตประจำปีของสาขาในช่องนั้น ๆ เป็น Q_1, Q_2 ไปจนถึง Q_n เมื่อมีทั้งหมด n สาขาแต่ละสาขาที่ใช้ผลผลิตของตนส่วนหนึ่งในปีนั้น ๆ คือ X_{11}, X_{12} จนถึง X_{nn} ผลผลิตประจำปีส่วนที่เหลือของแต่ละสาขาก็นำไปใช้ในสาขาอื่น ๆ เช่น X_{12} คือส่วนของผลผลิตของสาขา 1 ที่นำไปใช้ในสาขา 2 X_{n2} คือส่วนของผลผลิตของสาขา n ที่นำไปใช้ในสาขา 2 และ X_{nn} ก็คือส่วนของผลผลิตของสาขานั้นๆ ที่ใช้ในสาขานั้นเอง

ส่วนที่เหลือจากการใช้ในสาขานั้นเองและสาขาอื่น ๆ ในปีนั้นแล้วจะเป็นมูลค่าเพิ่มหรือการผลิตทางวัตถุดิบ (net material production) หรือคือรายได้ประชาชาติตามคำนิยามของประเทศสังคมนิยม ซึ่งจะนำไปใช้ในการบริโภคและการลงทุน สำหรับค่าจ้างที่แสดงเป็นรูปตัวเงินนั้นก็แสดงถึงการกระจายแรงงานไปในระหว่างสาขาต่าง ๆ แยกตามแนวตั้งแสดงโครงสร้างของมูลค่ารวมในแต่ละสาขา เป็นปัจจัยวัตถุ ($x_{n1}, x_{n2}, \dots, x_{nn}$) ทางหนึ่ง และอีกทางหนึ่งเป็นรายได้ส่วนบุคคล (P_1, P_2, \dots, P_n) และผลผลิตส่วนเกิน (S_1, S_2, \dots, S_n)

ตารางที่ 3.2 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสาขาซึ่งแยกออกได้เป็น 4 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 แสดงถึงขั้นตอนต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการผลิต คือเป็นกระแสหมุนเวียนระหว่างสาขาที่เกิดขึ้นจริง และเป็นส่วนที่สำคัญของตารางที่แสดงถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคระหว่างสาขาต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจ ส่วนนี้เรียกว่าเมตริกซ์จตุรัสของคู่ระหว่างสาขา

ส่วนที่ 2 แสดงการผลิตทางวัตถุดิบ หรือรายได้ประชาชาติตามวิธีบัญชีสังคมนิยมของประเทศสังคมนิยมที่เกิดจากสาขาต่าง ๆ และกระจายไปยังส่วนสุดท้ายเป็นการบริโภคขณะนั้นกับการลงทุน

ส่วนที่ 3 แสดงประเภทต่าง ๆ ของรายได้ที่เกิดจากสาขาการผลิตต่าง ๆ

ส่วนที่ 4 ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล และค่าใช้จ่ายจากงบประมาณของรัฐ

เมตริกซ์จตุรัสของคู่ระหว่างสาขานั้นๆ ทำให้สามารถคำนวณสัมประสิทธิ์ทางเทคนิคของการผลิตได้ และสัมประสิทธิ์นี้มีบทบาทสำคัญในการวางแผนเศรษฐกิจของสังคมนิยม

ในการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งเพื่อให้ได้ปริมาณหนึ่งนั้นต้องใช้ปริมาณปัจจัยส่วนหนึ่ง ปริมาณปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้าหนึ่งหน่วยนั้นขึ้นอยู่กับระดับความก้าวหน้าทางวิชาการของการผลิต ดังนั้นถ้าต้องการผลิต Q_j หน่วยในสาขา j ต้องใช้ผลผลิต X_{ij} หน่วยจากสาขา i สัมประสิทธิ์ทางเทคนิคของการผลิต(สปส)จะเป็นดังนี้คือ

$$\text{สปส} = X_{ij}/Q_j \quad (i, j = 1, 2, \dots, n)$$

สัมประสิทธิ์นี้เรียกต่างกันในบรรดาประเทศสังคมนิยมว่าเป็นบรรทัดฐานทางเทคนิคของการผลิตที่มีสัมประสิทธิ์ของการผลิตก็มี หรือสัมประสิทธิ์ของการใช้วัตถุดิบมี ถ้าเมตริกซ์จตุรัสนี้แสดงออกเป็นมูลค่า สัมประสิทธิ์นี้ก็เรียกว่าสัมประสิทธิ์ทางเทคนิคของต้นทุน

การประสานกันของการวางแผนทางด้านเวลาคือต้องมีการประสานกันทั้งแผนระยะสั้น แผนระยะกลางและแผนระยะยาว ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนใดแผนหนึ่งเรียกว่าความยาวของการวางแผน (planning horizon) ซึ่งส่วนใหญ่ก็กำหนดความมุ่งหมายและสาระของแผน แผนระยะสั้นจะเป็นแผนปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ (operational economic plan) ซึ่งมีระยะเวลาสี่เดือน สิบสองเดือนหรือยี่สิบสี่เดือน แต่ส่วนมากจะเป็นแผนประจำปี (annual plan) แผนนี้จะสร้างขึ้นทุกปีจากหลักของแผนห้าปี โดยเป็นการแก้ไขหรือปรับปรุงแผนห้าปีเฉพาะปีที่มีปัญหา ฉะนั้นแผนระยะสั้นจึงเกี่ยวข้องกับการผลิตที่เป็นอยู่และปัญหาของดุลยภาพ เช่นระหว่างกองทุน ค่าจ้างกับอุปทานของตลาด ระหว่างสินค้าเข้ากับสินค้าออก แผนระยะกลางตามปกติก็คือแผนห้าปี (บางครั้งก็เป็นแผนหกปีหรือเจ็ดปี) มีบทบาทสำคัญที่สุดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความสามารถและอัตราของการผลิต ของอุตสาหกรรมหรือธุรกิจต่าง ๆ นั่นคือเกี่ยวข้องกับการลงทุน เป็นสำคัญ แผนระยะยาวหรือบางทีเรียกว่า perspective plan เป็นแผนตั้งแต่ห้าถึงยี่สิบปี แผนระยะยาวไม่เป็นแผนปฏิบัติการ เพราะไม่ได้บรรจุคำสั่งให้ผู้ประกอบการทำการผลิตสิ่งใด แต่เป็นแผนรวมที่จะจัดหาสินค้าและบริการตามจุดประสงค์ทั่วไปของพรรคและรัฐบาล ฉะนั้นแผนระยะยาวจึงเกี่ยวข้องกัปัญหาระยะยาวของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับชาติ ความก้าวหน้าทางวิชาการ การฝึกฝนอบรมแรงงาน เป็นต้น

โดยทั่วไปยิ่งความยาวของการวางแผนขยายออกไปเท่าใด การบงการตามเป้าหมายก็ยิ่งลดลงเท่านั้น ในช่วงไม่กี่ปีมานี้คณะกรรมการวางแผนมีแนวโน้มมุ่งอยู่ที่การวางแผนระยะกลางและแผนระยะยาวและกำหนดเงื่อนไขของแผนระยะสั้นให้น้อยลง หรือยกเลิกแผนนี้ไปทั้งหมดเลยดังเช่นในยูโกสลาเวีย การมีแผนระยะต่าง ๆ นั้นก่อให้เกิดปัญหาด้านประสานงานกัน การแก้ไขปัญหานั้นทำได้ด้วยการวางแผนต่อเนื่องกัน โดยที่แผนระยะกลางไม่ให้สิ้นสุดลงในระยะเวลาที่รวมเอาไว้ แต่ให้เสริมหรือขยายต่อไป

รายละเอียดของแผนนั้นเจ้ากระทรวงต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทำขึ้นมา บทบาทของระดับปฏิบัติการ(ธุรกิจและสมาคมสาขาต่าง ๆ)ย่อมแตกต่างกันไปตามความมากน้อยของการรวบอำนาจเข้าส่วนกลาง ในกรณีที่การวางแผนตามลำดับชั้นมีการรวบอำนาจอย่างเต็มที่จะเป็นการวางแผนจากเบื้องบนของคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติ องค์การบริหารและหน่วยงานเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่มีอิทธิพลต่อแผน นอกจากเสนอข่าวสารให้แก่เจ้านายเบื้องบนตามลำดับ ปัจจุบันได้ใช้การวางแผนจากเบื้องล่างมาแทนที่มากแล้ว โดยให้ธุรกิจแต่ละแห่งเสนอแผนโต้แย้งต่อสมาคมสาขา และสมาคมนี้ก็เสนอต่อคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติ

สำหรับการวางแผนที่กระจายอำนาจ (decentralized planning) หรือที่เรียกว่าการวางแผนทางแนวนอน (horizontal planning) หรือการวางแผนตามอุปสงค์ (demand planning) นั้นแผนส่วนกลางจะขึ้นอยู่กับสัญญาต่าง ๆ ระหว่างธุรกิจอิสระ คณะกรรมการแห่งชาติ(หรือองค์การระดับต่ำกว่านั้น)จะทำหน้าที่ประสาน ตัดทอน และเสริมสร้างสัญญาดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมในระยะยาวเป็นสำคัญ ระบบการวางแผนนี้มีในยูโกสลาเวียเป็นแบบที่ให้เสรีภาพมากที่สุด ในเชคโกสโลวาเกีย เยอรมันตะวันออกและฮังการี

คณะรัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณาแผนแห่งชาติก่อนแล้วจึงเสนอต่อรัฐสภา รัฐสภาจะกำหนดแควดวงความรับผิดชอบของการบริหารงานทางเศรษฐกิจแต่ละระดับเพื่อความสำเร็จของแผนแล้วก็ตราออกมาเป็นกฎหมาย เมื่อยอมรับแผนแล้ว เป้าหมายต่าง ๆ ก็ถูกแยกออกไป และส่งผ่านไปยังผู้บริหารที่เกี่ยวข้องตามลำดับคือรัฐมนตรี สมาคมสาขาและธุรกิจ การดำเนินงานตามแผนก็กระทำด้วยการบงการ มาตรการการควบคุมด้านบริหาร การให้แนวทางและสิ่งจูงใจ การบงการที่ใช้กับธุรกิจก็เป็นแบบการเสนอแนะการผลิต การจำแนกแจกจ่ายปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตตามที่ระบุให้แก่ลูกค้าในวันเวลาที่กำหนด หรือในอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นแบบที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันคือ การกำหนดเป้าหมายไว้เป็นกำไรระดับหนึ่ง หรือเป็นเงินสำรอง หรือเป็นมูลค่าสุทธิของการผลิต(มูลค่าเพิ่ม) โดยปราศจากการระบุขนาดหรือโครงสร้างของการผลิต

ฉะนั้นลักษณะสำคัญของการวางแผนประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจ โดยเป้าหมายเหล่านั้นต้องลงรอยกันภายในขอบเขตของทรัพยากรที่มีอยู่ และกำหนดวิธีการที่จะนำแผนมาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสรรวัตถุดิบปัจจัยในการผลิต และการจัดสรรแรงงานไปใช้ในทางต่าง ๆ กัน เพื่อให้การวางแผนเป็นเครื่องมือของยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะบรรลุถึงความเจริญเติบโตของรายได้ประชาชาติอย่างดีที่สุด หรือบรรลุถึงซึ่งความพอใจสูงสุดตามความจำเป็นของสังคม

3.2 แผนและการปฏิบัติงานทางการค้าระหว่างประเทศ

การตัดสินใจในการผลิตและการค้าของระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตจะใช้การบงการมากกว่ากลไกของตลาด ทำให้ลักษณะทางสถาบันของเครื่องมือการวางแผนและลักษณะทางการบริหารของการดำเนินงานทางการค้าระหว่างประเทศมีอิทธิพลที่สำคัญมากต่อปริมาณและโครงสร้างของการค้าที่จะดำเนินต่อไป ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการค้าและการค้าที่แท้จริงจะใช้ประเทศเยอรมันตะวันออก แทนที่จะต้องสำรวจระบบการค้าระหว่างประเทศของประเทศสังคมนิยมแต่ละประเทศ

ปัญหาจำนวนมากของการค้าระหว่างประเทศของประเทศสังคมนิยมได้เริ่มเกิดขึ้นเมื่อต้นทศวรรษ 1950 ซึ่งได้แก่เป้าหมายทางการค้าไม่สมจริง การละเลยการพิจารณาในเรื่องกำไรจากการค้า และการขาดความคล่องตัวในการดำเนินงานทางการค้าระหว่างประเทศ ปัญหาเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นเพราะการดำเนินตามการตัดสินใจที่รวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากเกินไป การแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างสถาบันทางการค้าและการผลิต ระบบการวางแผนซึ่งเน้นการทำแผนอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งของแต่ละปี และการขัดขวางวิธีการติดต่อระหว่างกลุ่ม

แผนระยะยาวทั้งหมดของประเทศเยอรมันตะวันออกได้วางแผนล่วงหน้าให้มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในการค้าระหว่างประเทศ การผลิตทางอุตสาหกรรมและรายได้ประชาชาติ ถึงแม้จะใช้การคำนวณแบบตะวันตกอัตราความเจริญเติบโตที่แท้จริงก็ไม่ได้เป็นไปตามแผน จากข้อมูลการค้าของเยอรมันตะวันออกซึ่งใช้ราคาปัจจุบันที่มีแนวโน้มในทางเพิ่มขึ้นเพราะราคาตลาดโลกเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าในช่วงเวลาของแผนทั้งสองนั้นเกือบจะบรรลุเป้าหมายของแผนการค้าระหว่างประเทศระยะยาว แต่จากการคำนวณปริมาณการค้าโดยใช้ดัชนีราคาคงที่ของ Kohler พบว่าความสำเร็จของส่วนการค้าระหว่างประเทศของแผนห้าปีแรกมีประมาณ 77% และแผนห้าปีที่สองมีความสำเร็จ 103%

เมื่อพิจารณาถึงความสำเร็จตามเป้าหมายของแผนระยะยาวสำหรับการผลิตทางอุตสาหกรรมและรายได้ประชาชาติจะพบความยุ่งยากคล้ายกัน ถ้าใช้ข้อมูลของประเทศสังคมนิยมก็จะพบว่าสามารถบรรลุตามเป้าหมาย แต่ถ้าใช้การคำนวณแบบตะวันตก การปฏิบัติที่แท้จริงจะลดต่ำกว่าเป้าหมายตามแผนเล็กน้อยในทุก ๆ แผนระยะยาว ทั้งนี้เพราะแผนระยะยาวของระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตไม่ใช่แผนปฏิบัติการ ฉะนั้นควรพิจารณาขนาดของความสำเร็จของเป้าหมายตามแผนระยะสั้นจะดีกว่า

จากข้อมูลตัวเลขของการค้าระหว่างประเทศปรากฏว่าการเพิ่มขึ้นในการค้าระหว่างประเทศที่แท้จริงไม่ค่อยเป็นไปตามเป้าหมาย แต่การผลิตทางอุตสาหกรรมจะใกล้เคียงกับเป้าหมายมากกว่า เหตุการณ์อีกประการหนึ่งในการค้าระหว่างประเทศของเยอรมันตะวันออกคือ การค้าไม่ได้ขยายตัวอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปีดังที่นักวางแผนได้หวังไว้ เช่นแผนการส่งออกดูเหมือนจะบรรลุความสำเร็จในเดือนสุดท้ายของช่วง 4 เดือน (a quarter) หรือในช่วง 4 เดือนหลังของปี ทั้งนี้เพราะมีการส่งมอบสินค้าออกอย่างมากในช่วงระยะเวลาสุดท้ายของแผน ฉะนั้นจึงไม่มีข้อมูลสถิติที่สมบูรณ์สำหรับช่วงเวลาแรกของปีต่อไป และเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องศึกษาปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหลังโครงสร้างขององค์การและระบบวางแผน เพื่ออธิบายการไม่บรรลุตามแผนและอธิบายวงจรการค้าประจำปี

3.3 ทางเลือกของการจัดองค์การและการวางแผนในการค้าระหว่างประเทศ

3.3.1 ลักษณะขององค์การทางการค้าระหว่างประเทศ ตามหนังสือเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ให้ความหมายของการค้าระหว่างประเทศว่าเป็น commanding height ของระบบเศรษฐกิจ และเป็นเงื่อนไขที่สมบูรณ์สำหรับความเป็นอยู่และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม ในแต่ละประเทศสังคมนิยมจะมีผู้ผูกขาดทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งในระยะแรกแนวความคิดเกี่ยวกับการผูกขาดในการค้าระหว่างประเทศหมายถึงการค้าต่างประเทศทั้งหมดดำเนินการโดยธุรกิจของรัฐ แต่ต่อมาคำนี้ได้ใช้ในความหมายเพิ่มขึ้นเพื่อกำหนดชุดของสถาบันต่าง ๆ และวิธีการที่จะดำเนินการทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเรียกว่ารูปแบบของสถาปนาของการผูกขาดทางการค้าระหว่างประเทศ

รูปแบบของสถาปนาของการผูกขาดทางการค้าระหว่างประเทศมีลักษณะที่สำคัญหลายประการคือ สิ่งที่สำคัญที่สุดการค้าระหว่างประเทศทั้งหมดกระทำโดยผ่านธุรกิจทางการค้าระหว่างประเทศของรัฐ (FTES) การวางแผนและการควบคุมอยู่ที่ส่วนกลางในกระทรวงการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่าง FTES และคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติ และกำหนดนโยบายการค้าทั่วไปรวมทั้งรับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญ ในการวางแผนรัฐใช้เครื่องมือการควบคุมโดยตรงมากกว่าการควบคุมทางการค้าโดยอ้อมเช่นใช้ภาษีศุลกากร ธุรกิจทางการค้าระหว่างประเทศของรัฐดำเนินการตามลักษณะทางพาณิชย์ของการค้า แต่ละธุรกิจจะดำเนินการเกี่ยวกับสินค้ากลุ่มหนึ่ง ๆ และไม่แข่งขันซึ่งกันและกัน ลักษณะของการค้าระหว่างประเทศและการค้าภายในประเทศมีลักษณะแยกกันเด็ดขาดเพื่อว่าธุรกิจจะได้มีการติดต่อกับธุรกิจการผลิตน้อยมา ยกเว้นในกรณีของสินค้าที่ต้องการความ

ชำนานูมากเช่นเครื่องจักรที่เที่ยงตรง โดยปกติธุรกิจทางการค้าระหว่างประเทศจะซื้อสินค้าภายในประเทศจากกระทรวงและองค์การค้าภายในประเทศ และขายสินค้าต่างประเทศให้กับกระทรวงและองค์การค้าภายในประเทศ แต่ละธุรกิจมีส่วนทำให้แผนทางการค้าระหว่างประเทศทั้งหมดบรรลุความสำเร็จ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ละประเทศของยุโรปตะวันออกได้เริ่มต้นเลียนแบบรูปแบบของสตาลินของการผูกขาดทางการค้าระหว่างประเทศ โดยครั้งแรกขอบเขตของการกระทำของบริษัทการค้าระหว่างประเทศเอกชนค่อย ๆ แคบลงโดยผ่านการเป็นของรัฐ และการยึดธุรกิจทางอุตสาหกรรมและการค้าจากเอกชนที่ดำเนินการทางการค้าระหว่างประเทศ สร้างระบบการออกไปอนุญาตของการค้า และไม่อนุญาตให้ทำการค้าสินค้าบางชนิดหรือห้ามทำการค้ากับบางประเทศ ในที่สุดธุรกิจการค้าระหว่างประเทศได้เริ่มต้นกีดกันบริษัทการค้าระหว่างประเทศของเอกชนอย่างสิ้นเชิง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรัสเซียค่อนข้างจะแตกต่างจากเยอรมันเนื่องจากปัญหาทางการเมืองของเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตามธุรกิจการค้าระหว่างประเทศแรกได้ก่อตั้งในปี 1948 การค้าระหว่างประเทศเป็นของชาติในประเทศเยอรมันตะวันออกค่อนข้างช้ากว่าในประเทศยุโรปตะวันออกอื่น ๆ แต่ในปี 1951 ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศของรัฐคิดเป็น 92.2% ของสินค้าออกทั้งหมด และ 100% ของสินค้าเข้าทั้งหมด ในปี 1952 สัดส่วนของสินค้าออกได้เพิ่มขึ้นเป็น 98.2%

ในปี 1948 ได้มีการสร้างหน่วยงานบริหารส่วนกลางของการค้าระหว่างประเทศ และในปีต่อมาได้กลายเป็นกระทรวงของการค้าระหว่างประเทศและการค้าภายในประเทศเยอรมัน กระทรวงได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้าที่สำคัญ และได้เพ่งเล็งในการกำหนดนโยบายการค้าทั่วไป มองข้ามการปฏิบัติงานของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศแต่ละแห่ง และได้ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผนและการปฏิบัติตามแผน

หลังจากที่การค้าระหว่างประเทศอยู่ในมือของรัฐบาล ได้มีการนำมาตรการบางอย่างมาใช้เพื่อทำให้ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศเป็นหน่วยทำการตัดสินใจทางเศรษฐกิจอิสระ และเพื่อแยกลักษณะของการค้าภายในประเทศและต่างประเทศ ในปี 1951 ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศเปลี่ยนเป็นองค์การของกฎหมายสาธารณะ ซึ่งตามกฎหมายธุรกิจนี้ต้องดำเนินการภายใต้ “หลักการของความรับผิดชอบส่วนบุคคล” “บัญชีทางเศรษฐกิจ” และภายใต้ “ระบบสัญญาทั่ว ๆ ไป” ใหม่ ผู้วางแผนของเยอรมันตะวันออกผู้ซึ่งได้ให้ความสนใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและกระทรวง(ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง)ได้พยายามแก้ไขความยุ่งยากและจัดระบบความ

สัมพันธ์ระหว่างธุรกิจหนึ่งและธุรกิจอื่น(ความสัมพันธ์ในแนวนอน) โดยใช้มาตรการต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว จนกระทั่งปี 1952 ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศได้ทำหน้าที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยรวบรวมความต้องการสินค้าเข้าของธุรกิจการผลิตและพยายามดึงการผลิตสินค้าออกจากผู้ผลิตภายในประเทศ ระหว่างปี 1952 และ 1954 หน้าที่ภายในประเทศเหล่านี้ได้ค่อย ๆ ลดลง ความต้องการสินค้าเข้าที่รวบรวมไว้จะถูกดำเนินการโดยคณะกรรมการวางแผนของรัฐ และการตลาดภายในประเทศและองค์การเสนอตอบ (supply organizations) กระทรวงการผลิตแต่ละแห่งจะรับผิดชอบส่วนของแผนส่งออก ผลคือการติดต่อโดยตรงระหว่างธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและธุรกิจการผลิตจะลดลงอย่างมาก ลักษณะการค้าระหว่างประเทศและการค้าภายในประเทศแยกจากกัน และจากการพัฒนาได้มีการเลียนแบบรูปแบบของสถิติของการผูกขาดในการค้าระหว่างประเทศ⁴

ลักษณะสำคัญอื่น ๆ ของระบบการค้าระหว่างประเทศของเยอรมันตะวันออกในเวลานี้คือการเปลี่ยนแปลงจำนวนของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง และการเคลื่อนย้ายผลผลิตที่เคยซื้อและขาย

3.3.2 กระบวนการของการวางแผน ตั้งแต่ได้มีการวางแผนเศรษฐกิจนั้นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการวางแผนการผลิตและการกระจายสินค้าและทรัพยากรการผลิตในประเทศ CMEA ทั้งหมดได้ใช้ระบบของดุลทรัพยากรการผลิต (material balances) ดุลทรัพยากรการผลิตยังเป็นการวางแผนขั้นแรกที่เชื่อมระหว่างการผลิตภายในประเทศและการค้าระหว่างประเทศ ดุลเหล่านี้เป็นทั้งวัตถุดิบและผลผลิตที่ประดิษฐ์ขึ้นมา และทำให้อุปทานของสินค้าแต่ละชนิดที่มีอยู่(การผลิต + สินค้าเข้า + การลดลงในสินค้าคงคลัง)เท่ากับอุปสงค์ของสินค้าเหล่านี้ (การบริโภคของครัวเรือน + การบริโภคของรัฐบาล + การใช้ในกระบวนการผลิตขั้นต่อไป + การเพิ่มขึ้นในสินค้าคงคลัง + สินค้าออก) ดุลเหล่านี้เป็นเครื่องมือทางการบริหารเพื่อช่วยในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า หน้าที่นี้ในรูปแบบเศรษฐกิจของทุนนิยมจะใช้กลไกตลาด สำหรับระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตการใช้การเปลี่ยนแปลงราคาเป็นเครื่องมือที่จะทำให้อุปทานและอุปสงค์ของสินค้าเท่ากันเป็นอันดับรองลงมา และจะเกิดขึ้นครั้งแรกในสาขาสินค้าอุปโภค ก่อนที่จะพิจารณาการวางแผนการค้าระหว่างประเทศ ควรจะทราบว่าลักษณะของระบบดุลทรัพยากรการผลิตมีดังนี้คือ

3.3.2.1 ส่วนสำคัญของระบบดุลทรัพยากรการผลิตคือสัมประสิทธิ์ทางเทคนิค ซึ่งเชื่อมการผลิตของสินค้ากับปัจจัยการผลิตที่ได้มาจากสินค้านั้น หรือในทางตรงข้ามเชื่อม

⁴ รายละเอียดของสถาบันต่าง ๆ ซึ่งประกอบเป็นการผูกขาดในการค้าระหว่างประเทศของประเทศเยอรมันตะวันออกและประเทศโซเวียตจะกล่าวรายละเอียดไว้ในภาคผนวกที่ 3.6.1 และ 3.6.2 ตามลำดับ

การผลิตของสินค้าต่าง ๆ กับการใช้สินค้าเหล่านั้น สัมประสิทธิ์ดังกล่าวที่กำหนดแบบแผนการผลิตที่สอดคล้องกันจะมีลักษณะเหมือนกันจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาปัจจัย - ผลผลิต ถ้าไม่มีสัมประสิทธิ์เหล่านี้ผู้วางแผนจะมีแนวความคิดน้อยมากเกี่ยวกับผลของการผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง que เพิ่มขึ้นต่ออุปสงค์ภายในประเทศหรือสินค้าเข้าสำหรับสินค้าอื่น ๆ อย่างไรก็ตามระบบดุลทรัพย์การการผลิตที่สมดุลอย่างสมบูรณ์เป็นเครื่องประกันว่าได้มีการวางแผนส่วนประกอบและปริมาณการค้าอย่างเหมาะสม

3.3.2.2 ระบบดุลทรัพย์การการผลิตและสัมประสิทธิ์อาจจะคำนวณเป็นรูปหน่วยสินค้าโดยปราศจากการใช้ราคาหรือมูลค่า ถ้าดุลทรัพย์การการผลิตรวมมีชนิดของสินค้ามากกว่าหนึ่งอย่าง จะต้องใช้วิธีอื่นเพื่อลดสินค้าเหล่านี้ให้เป็นตัวหารร่วม การแสดงดุลทรัพย์การการผลิตในรูปของหน่วยสินค้าจะเพิ่มความยุ่งยากเมื่อนำกำไรเข้ามาพิจารณาในการตัดสินใจ

3.3.2.3 ระบบของการวางแผนทางกายภาพ (physical planning) อาจจะใช้กับระบบความพอใจ (preference system) ที่มาจากเบื้องบน(ความพอใจของผู้วางแผน) หรือเบื้องล่าง(ความพอใจของผู้บริโภค) หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งคือเครื่องชี้้นำในการวางแผนอาจจะมาจากผู้บริโภคหรือความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งคำนวณโดยผู้วางแผนจากการสำรวจตลาด จากการศึกษาความยืดหยุ่นของอุปสงค์ของผู้บริโภค และอื่น ๆ หรือเครื่องชี้ นำในเรื่องความพอใจอาจมาจากเป้าหมายทางการเมืองจากเบื้องบน เช่นความสามารถในการป้องกันประเทศสูงสุด หรือความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของฐานอุตสาหกรรมหนัก หรือการผลิตสินค้าบางอย่างเช่นน้ำมันหรือถ่านหิน หรือเครื่องชี้ นำในเรื่องความพอใจอาจจะมาจากการพิจารณากำไรของการค้าระหว่างประเทศด้วย(ความพอใจของผู้ทำการค้า) ควรใช้ความพอใจของผู้วางแผน ผู้บริโภคและผู้ทำการค้าด้วย

3.3.2.4 หน่วยใดหน่วยหนึ่งของการวางแผนตามลำดับขั้นเช่นคณะกรรมการวางแผนของรัฐ กระทรวง บริษัทใหญ่ (trusts) หรือสาขาอุปทานอาจใช้ดุลทรัพย์การการผลิตสำหรับการวางแผน คณะกรรมการวางแผนของรัฐทำดุลทรัพย์การการผลิตมากเท่าใด จำนวนของความเป็นไปได้ของแผนจะมากขึ้นเท่านั้น และในเวลาเดียวกันความยุ่งยากในการทำให้ระบบสมดุลจะมากขึ้น ในช่วงเวลาของแผนห้าปีแรก คณะกรรมการวางแผนของรัฐของเยอรมันตะวันออกได้ทำดุลทรัพย์การการผลิตให้สมดุลมากกว่า 1,000 ดุล และต้องทำการตัดสินใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของสินค้าต่าง ๆ ตัวอย่างเช่นครั้งแรกได้แก่เครื่องจักรซึ่งได้จัดไว้ในดุลทรัพย์การการผลิตต่างกัน

กระบวนการของการวางแผนของระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตครั้งแรกคือกระบวนการของการสร้างชุดที่สอดคล้องของดุลยภาพการผลิตสำหรับสินค้าทั้งหมด การวางแผนของอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศมีลักษณะเหมือนกันจำนวนมาก แต่ความแตกต่างกันเป็นสิ่งสำคัญและน่าจะทำการศึกษาวิเคราะห์ อย่างไรก็ตามไม่มีรายงานทางด้านทฤษฎีหรือพรรณนาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทางการค้าระหว่างประเทศพิมพ์เผยแพร่จนถึงปี 1956 เหตุผลหนึ่งคือความเกลียดชังต่างประเทศในส่วนของผู้วางนโยบาย เหตุผลอื่นคือการละเลยปัญหา

คณะกรรมการการวางแผนของรัฐได้ใช้หลัก 2 ประการในการสร้างแผนการค้าระหว่างประเทศรายปีเบื้องต้น โดยการเซ็นสัญญาการค้าทั้งระยะสั้นและระยะยาว และคำนวณความต้องการสินค้าเข้าจากดุลยภาพการผลิตเบื้องต้น⁵ ส่วนการคำนวณปริมาณสินค้าออกทั้งหมดต้องเพิ่มปัจจัยทางการเงิน เช่นค่าขนส่ง อัตราดอกเบี้ย และสิ่งที่มองไม่เห็นอื่น ๆ รวมเข้ากับผลรวมสินค้าเข้าทั้งหมด แล้วผู้วางแผนจะสร้างแผนการส่งออกรวมเบื้องต้น ถึงแม้วิธีการวางแผนสินค้าเข้าเดิมได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากปี 1955 เป็นต้นมาก็ยังคงใช้ต่อมาจนมีการแก้ไข

การสร้างแผนการค้าขั้นสุดท้ายมี 2 ชั้นคือ ชั้นแรกคณะกรรมการการวางแผนจะส่งแผนเบื้องต้นเพื่อเป็นตัวเลขที่ควบคุมให้กับกระทรวงการผลิตและการค้าเป็นเวลา 5 หรือ 6 เดือนก่อนเริ่มปีของแผน กระทรวงเหล่านี้จะบันทึกรายละเอียดของตัวเลขที่ควบคุมและส่งผ่านไปให้กับธุรกิจต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องล่างลงมา ธุรกิจภายในประเทศจะกำหนดความต้องการวัตถุดิบ สินค้า กึ่งสำเร็จรูป และสินค้าเข้า โดยใช้หลักตามเป้าหมายการผลิตจากตัวเลขที่ควบคุม เมื่อธุรกิจปรับปรุงความต้องการใหม่เสร็จแล้วก็จะส่งขึ้นไปเบื้องบนเพื่อทำการรวบรวมและส่งต่อไปยังคณะกรรมการการวางแผนของรัฐอีก คณะกรรมการฯ จะคำนวณดุลยภาพการผลิตอีกครั้งและพยายามทำให้สมดุลอีกครั้งหนึ่ง ถ้าไม่สามารถจัดความต้องการที่มีมากโดยใช้มาตรการภายในประเทศแล้ว (ใช้ทั้งวิธีลดความต้องการหรือเพิ่มการผลิต) คณะกรรมการฯ จะเพิ่มการส่งสินค้าเข้าเพื่อลดความแตกต่างของอุปสงค์และอุปทาน และกระทรวงการค้าระหว่างประเทศจะได้รับตัวเลขที่ควบคุมซึ่งได้รับการปรับปรุงแล้ว

เมื่อธุรกิจการค้าระหว่างประเทศได้รับตัวเลขที่ควบคุมดั้งเดิมแล้วก็จะทำการติดต่อทำสัญญาเกี่ยวกับสินค้าเข้าและสินค้าออกกับประเทศคู่ค้าต่างประเทศ ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจะเริ่มต้นสร้างแผนสินค้าและประเทศ (goods/country plan) โดยใช้หลักตามตัวเลขที่ควบคุมและการคาดคะเนความเป็นไปได้ทางการค้า ตามแผนสินค้าและประเทศนี้จะพิจารณาทิศทางของการค้าอย่างกว้าง(กลุ่มประเทศ)สำหรับแผนแต่ละแผนในสินค้าออกและสินค้าเข้า ธุรกิจ

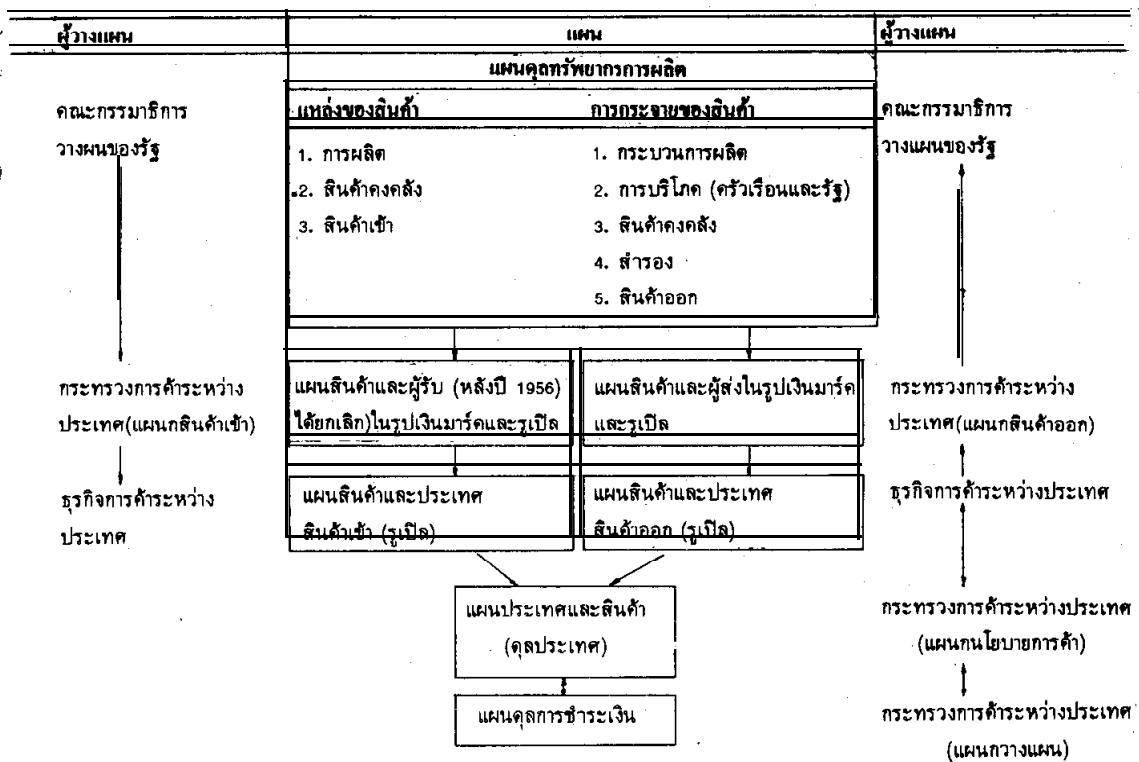
5. รายละเอียดของวิธีการวางแผนการค้าระหว่างประเทศของโซเวียตจะกล่าวไว้ในภาคผนวกที่ 3.6.4

การค้าระหว่างประเทศจะสร้างแผนประเทศและสินค้า (country/goods plan) ซึ่งมีรายละเอียดของสินค้าที่จะค้าขายกันกับแต่ละประเทศจากตัวเลขที่ควบคุมซึ่งได้ปรับปรุงแล้วและจากรายละเอียดการบงการทางการเมือง แผนประเทศและสินค้าได้ถูกเฉลยจนกระทั่งปี 1955 จึงใช้เป็นหลักของการติดต่อทำสัญญาการค้าทั่วไปกับประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มตะวันออก

ต่อจากนั้นคณะกรรมการจะติดต่อกับกระทรวงการค้าระหว่างประเทศและกระทรวงการผลิตต่าง ๆ เพื่อตกลงตามแผนที่วางไว้ เมื่อกระบวนการนี้สิ้นสุดลง ตัวเลขที่สำคัญส่วนมากของแผนจะเป็นที่ยอมรับของคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีก็ยอมรับเป็นแผนของประเทศที่จะใช้เป็นกฎหมายต่อไป บางครั้งสภานิติบัญญัติจะยอมรับแผนนี้ด้วย ในที่สุดแต่ละธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจะได้รับแผนธุรกิจซึ่งมีรายละเอียดของเป้าหมายของแผนที่วางไว้⁶

นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันตะวันออกท่านหนึ่งได้สร้างระบบตามลำดับของแผนที่สร้างขึ้นดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 : แสดงขั้นตอนในการสร้างแผนการค้าระหว่างประเทศ

6. รายละเอียดของแผนการค้าระหว่างประเทศจะอธิบายไว้ในภาคผนวกที่ 3.6.5

ระบบการวางแผนประเภทนี้มีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกผู้วางแผนพยายามทำการตัดสินใจวางแผนที่สำคัญทั้งหมดเป็นปีภายในช่วงเวลาหนึ่งสั้น ๆ ประการที่สองมีการแยกจากการอย่างเด็ดขาดระหว่างการผลิตและการค้า โดยการติดต่อที่ดำเนินอยู่จะมาจากคณะกรรมการวางแผนของรัฐไปยังหน่วยการผลิตที่ต่ำกว่าและกลับมาอีกครั้ง และแล้วจะไปยังธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและกลับมาอีกครั้ง และต่อ ๆ ไป ผลคือลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาพิเศษของการร่วมมือกันและประนีประนอมกันในการทำการตัดสินใจของธุรกิจที่ทำการผลิตและทำการค้าระหว่างประเทศดังต่อไปนี้

ก) การขัดแย้งอย่างมากในเรื่องผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างธุรกิจที่ทำการผลิตและทำการค้า สินค้าบางชนิดจะทำกำไรอย่างมากให้กับธุรกิจการค้าระหว่างประเทศที่ส่งสินค้าออกแต่ไม่ทำกำไรให้กับธุรกิจภายในประเทศที่ทำการผลิต ตัวอย่างเช่นได้มีหลักฐานบันทึกไว้ว่ามีธุรกิจภายในประเทศหยุดทำการผลิตสินค้าเหล่านี้ถึงแม้การส่งออกจะทำกำไรให้กับระบบเศรษฐกิจทั้งหมด และธุรกิจการค้าระหว่างประเทศถูกบังคับให้ขายสินค้าที่ขาดทุนเงินจำนวนมาก และต้องได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐพิเศษ การขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไม่มีภาพพจน์ทั้งหมดของตลาดภายในประเทศ ในด้านหนึ่งธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไม่สามารถบอกได้ว่าธุรกิจการผลิตมีความต้องการสินค้านั้นหรือไม่ และถ้าต้องการสินค้าเหล่านั้นจะเอามาจากธุรกิจภายในประเทศหรือไม่ ในช่วงเวลาสุดท้ายมีแรงจูงใจที่สำคัญจำนวนมากสำหรับธุรกิจภายในประเทศที่จะเพิ่มความต้องการสินค้าเข้า ตัวอย่างเช่นการส่งสินค้าเข้าที่มีคุณภาพดีมาก ๆ จากต่างประเทศแทนการใช้สินค้าคุณภาพต่ำภายในประเทศเป็นการแก้ไขปัญหาการผลิตตามเป้าหมาย และในบางกรณีธุรกิจภายในประเทศจะได้รับโบนัสมากขึ้นถ้าธุรกิจเหล่านี้ได้รับสินค้าเข้าที่มีต้นทุนสูง นอกจากนี้เป็นการง่ายที่จะส่งสินค้าเข้ามากกว่าทำสัญญากับธุรกิจภายในประเทศอื่น ๆ สำหรับธุรกิจที่ส่งสินค้าเข้า ในอีกด้านหนึ่งเมื่อมีความต้องการสินค้าเข้ามากขึ้น กระทรวงการค้าระหว่างประเทศและธุรกิจการค้าระหว่างประเทศก็จะเพิ่มตัวเลขที่ควบคุม เพราะต้องแสดงความสมดุลของแผนการค้า การเพิ่มความต้องการสินค้าเข้านาที่สุดท้ายของธุรกิจภายในประเทศ และการเพิ่มสินค้าออกของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศเป็นเหตุผลที่สำคัญว่าทำไมแผนการค้าระหว่างประเทศรายปีจึงไม่ค่อยบรรลุผล

ข) ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศถูกบังคับให้ทำการตัดสินใจจำนวนมากในขณะที่มีข้อมูลน้อย ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศได้รับตัวเลขที่ควบคุมจากคณะกรรมการควบคุมประมาณ 80-90% ของสินค้าเข้า และประมาณ 50% ของสินค้าออก สิ่งนี้แสดงให้เห็นปัญหา

จำนวนมาก ประการแรกตัวเลขที่ควบคุมจะครอบคลุมกลุ่มของสินค้ามากกว่าสินค้าเฉพาะอย่าง ยกเว้นในกรณีพิเศษ ฉะนั้นธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไม่มีรายละเอียดมากในการทำสัญญาการค้ากับธุรกิจต่างประเทศ ประการที่สองมีความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้นในสินค้าออก เพราะธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไม่รู้ว่าจะมีความสามารถในการผลิตสินค้าอะไร ฉะนั้นธุรกิจการค้าระหว่างประเทศต้องได้รับข้อมูลเฉพาะมากขึ้นเกี่ยวกับความต้องการภายในประเทศและความเป็นไปได้ในการผลิต (ซึ่งต้องการช่วงเวลาในการรอคอย) และต้องทำสัญญาการค้าโดยอาศัยหลักของประสบการณ์ในอดีต

ค) ธุรกิจการผลิตภายในประเทศมีทางเลือกน้อยในการเซ็นสัญญากับธุรกิจการค้าระหว่างประเทศเพื่อส่งสินค้าออกบางชนิดเพราะการผลิตสินค้าออกมีความสำคัญ ถึงแม้การผลิตสินค้าออกจะมีลำดับความสำคัญสูงสุด ธุรกิจภายในประเทศก็ไม่แน่ใจว่าจะได้รับวัตถุดิบ และสินค้าที่สำเร็จรูปเพื่อการผลิต เพราะการผลิตสินค้าออกจำนวนมากขึ้นอยู่กับสินค้าเข้าซึ่งทำให้เกิดปัญหาเพิ่มขึ้น และได้มีความพยายามที่จะลดสินค้าออกดังกล่าว นอกจากนั้นการคำนวณความต้องการสินค้าเข้าของธุรกิจการผลิตได้กระทำก่อนการกำหนดแผนการผลิตขั้นสุดท้าย ในหลายกรณีที่ต้องการสินค้าเข้าไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบการผลิตภายในประเทศ แต่ในกรณีอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบการผลิตภายในประเทศตอบสนองต่อความต้องการสินค้าเข้า

ง) แผนการค้าระหว่างประเทศขั้นสุดท้ายมักจะสร้างขึ้นช้าเพราะ แผนนี้ได้ดำเนินการตามแผนการผลิตและการกำหนดความต้องการสินค้าเข้า ตัวอย่างเช่นมีรายงานว่าแผนการค้าขั้นสุดท้ายของปี 1958 ไม่เป็นที่ยอมรับจนกระทั่งเดือนมีนาคม ทั้ง ๆ ที่คณะกรรมการฯ ได้รับการเสนอแผนของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศก่อนหน้าเดือน สิงหาคมนี้เกิดขึ้นเพราะธุรกิจการผลิตมีความล่าช้าในการกำหนดความต้องการสินค้าเข้า ความล่าช้าของการยอมรับแผนการค้าขั้นสุดท้ายนำไปสู่ความผิดพลาดในการผลิตสินค้าออกและการส่งสินค้าเข้า และเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดวงจรการค้า ความล่าช้าของแผนการค้าทำให้เกิดความล่าช้าในการเซ็นสัญญาการค้าทั่วไปประจำปีกับประเทศในกลุ่มอื่น ๆ ความล่าช้าทั้งแผนและสัญญาทั่วไปมีส่วนทำให้มีความยุ่งยากในการทำให้บรรลุเป้าหมายของแผนการค้าระหว่างประเทศ

จ) ผลของปัจจัยเหล่านี้เป็นการยากสำหรับคณะกรรมการฯที่จะทำให้ทุก ๆ ส่วนของแผนสอดคล้องกันทั้งหมด มีบ่อยครั้งที่แผนส่งออกของธุรกิจการผลิตและแผนของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศมีความแตกต่างกัน บางครั้งแผนส่งออกและนำเข้าทั้งหมดไม่สมดุลกันดังเช่น

ในปี 1953 ความแตกต่างบางอย่างสามารถแก้ไขได้โดยคณะกรรมการฯ ซึ่งจะทำให้การเปลี่ยนแปลงแผนของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและแผนของธุรกิจ แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เกิดความยุ่งยากมาก เพราะธุรกิจต่าง ๆ ได้ทำสัญญาเป็นจำนวนมากโดยสมมติล่วงหน้าว่าแผนของตนจะได้รับการยอมรับ ความแตกต่างบางอย่างจะไม่ถูกแก้ไขจนกระทั่งเกิดวิกฤติการณ์บางอย่างในช่วงปีของแผน

ถ้าสำรวจตลอดกระบวนการวางแผนจะได้ข้อสังเกตว่า ทุก ๆ ปีความขัดแย้งระหว่างธุรกิจการผลิตและธุรกิจการค้าระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบของผลผลิต และคุณภาพของทั้งสินค้าเข้าและสินค้าออกจะทวีความรุนแรง เพราะกลไกตลาดไม่ได้ถูกใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้ จึงต้องมีการใช้กระบวนการต่อรองทางนิติบัญญัติชนิดพิเศษแทนหน่วยเศรษฐกิจที่อยู่เบื้องล่างกว่า(ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและธุรกิจการผลิต)จะเสนอความต้องการของตนไปยังกระทรวงต่าง ๆ ตามลำดับ กระทรวงเหล่านี้จะต่อรองปัญหาระหว่างกันเอง หรือจะเสนอต่อไปยังผู้มีอำนาจสูงกว่าซึ่งได้แก่ คณะกรรมการวางแผนของรัฐ คณะรัฐมนตรี หรือผู้อำนวยการของพรรคเพื่อตัดสินใจ มีบ่อยครั้งที่ผู้มีอำนาจสูงสุดต้องใช้วิธีรุนแรงดังตัวอย่างเช่นเวลาที่หน่วยการผลิตภายในประเทศมีความต้องการสินค้าเฉพาะอย่างมากขึ้นกว่าการผลิตของโลกทั้งหมด การโต้แย้งมักกลายเป็นสิ่งรุนแรงมากเมื่อทั้งหน่วยเศรษฐกิจเบื้องล่างกว่าได้ดำเนินการไปก่อนและเซ็นสัญญาโดยมีข้อสมมติฐานว่าแผนการค้าระหว่างประเทศถูกต้อง

3.3.3 ปัญหาของการวางแผนในการค้าระหว่างประเทศ ปัญหาที่สำคัญ 2 ประการที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในระบบการวางแผนคือ ประการแรก เครื่องมือของการปฏิบัติการวางแผน เช่นการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลได้ถูกละเลย ประการที่สอง การแยกเป็นส่วน ๆ ของการวางแผนในธุรกิจการค้าระหว่างประเทศทำให้เกิดความไม่สอดคล้องของแผน และความยุ่งยากเกี่ยวกับเป้าหมายของแผน

ตัวอย่างของประเทศเยอรมันตะวันออกแสดงให้เห็นว่ามีความสนใจน้อยมากที่จะใช้สถิติในการทำการตัดสินใจก่อนปี 1958 วิชาสถิติได้ถูกละเลยและมีบทความทางสถิติเล็กน้อยในวารสารของเยอรมันตะวันออก ผลก็คือไม่เพียงแต่ใช้การคำนวณด้วยสถิติง่าย ๆ เท่านั้น แต่ระบบการรายงานทางสถิติไม่รวมกันเพราะหน่วยงานต่างกันก็จะรวบรวมสถิติโดยใช้คำนิยามต่างกัน เช่นคณะกรรมการฯ ทำดุลการค้าโดยจะรวมแต่เพียงสินค้าเข้าและสินค้าออกธรรมดาเท่านั้น กระทรวงการคลังสร้างแผนซึ่งรวมการค้าในทุกชนิดของสินค้าแต่ไม่ทั้งหมด กระทรวงการค้าระหว่างประเทศจะสร้างดุลการค้าอีกประเภทหนึ่ง จึงทำให้ยุ่งยากที่จะเปรียบเทียบเป้าหมายของแผน

กับการค้าที่แท้จริง เพราะมีการใช้คำนิยามสถิติที่ต่างกัน นอกจากนั้นตัวเลขสถิติจำนวนมากที่รวบรวมไม่ได้มิได้มีให้กับผู้วางแผนระดับเบื้องล่างเพราะต้องการเป็นความลับ ปัญญาอื่น ๆ ก็คือการแบ่งแยกอำนาจเป็นส่วน ๆ ในการสร้างแผนและทำให้แผนบรรลุผลสำเร็จตามแผนของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ ทั้ง ๆ ที่ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศมีความรับผิดชอบต่อกระทรวงการค้าระหว่างประเทศสำหรับแผนการค้าก็ยังคงต้องรับผิดชอบต่อกระทรวงของแรงงานสำหรับส่วนที่เป็นกำลังแรงงานของแผน ต้องรับผิดชอบต่อกระทรวงการคลังสำหรับส่วนที่เป็นแผนการเงิน และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นส่วนประกอบโครงสร้างที่จำเป็นของรูปแบบการผูกขาดในการค้าระหว่างประเทศของสตาลิน แต่ก็ได้เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นจำนวนมาก

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศ

ปัญหาการค้าระหว่างประเทศไม่ได้สิ้นสุดลงด้วยการพัฒนาระบบการวางแผนภายในประเทศและโครงสร้างการปฏิบัติการของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ สิ่งที่มีความสำคัญเท่ากันคือการพัฒนาการติดต่อระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศเหล่านี้ได้รับประโยชน์จากการค้าซึ่งกันและกัน การพิจารณาในสิ่งดังกล่าวนี้ได้ถูกละเลยเมื่อวิเคราะห์การค้าระหว่างประเทศแบบเศรษฐกิจดั้งเดิม เพราะในโลกตะวันตกปัญหาเช่นนี้อยู่ในขอบเขตของการบริหารธุรกิจของบริษัทการค้า อย่างไรก็ตามในกลุ่มตะวันออกปัญหาของการติดต่อมีผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งในหัวข้อนี้จะสรุปวิธีการติดต่อที่สำคัญที่สุดในการแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการค้า

3.4.1 การติดต่อทางการค้าและสัญญาการค้า การติดต่อระหว่างธุรกิจการค้าระหว่างประเทศของกลุ่มและธุรกิจการค้าของประเทศที่ไม่ใช่สังคมนิยมจะไม่แตกต่างกันมากในการเจรจาทางการค้าระหว่างธุรกิจการค้า 2 แห่งของประเทศทุนนิยม

จนกระทั่งปี 1955 สัญญาทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดระหว่างประเทศยุโรปตะวันออกเกิดขึ้นจากการเจรจาแบบทวิภาคีสำหรับข้อตกลงทางการค้าแบบทั่วไปทั้งระยะยาว (3-7 ปี) หรือระยะสั้น (หนึ่งปี) ความสัมพันธ์ระหว่างสัญญาต่าง ๆ เหล่านี้กับระบบการวางแผนภายในประเทศทำให้มีความเข้าใจอิทธิพลของปัจจัยทางสถาบันที่มีต่อปัญหาการค้าที่แท้จริง

ผู้วางแผนจะเผชิญกับการเลือกที่สำคัญในการเซ็นสัญญาการค้าแบบทั่วไป เพราะการตัดสินใจในการวางแผนที่สำคัญจะกระทำในช่วงเวลาสั้น ๆ ถ้าประเทศเซ็นสัญญาก่อนที่ดุลทรัพยากรการผลิตจะสมดุลก็จะเป็นการเสี่ยงที่ไม่บรรจุความต้องการสินค้าเข้าที่สำคัญบางอย่าง ซึ่งจะเพิกค้นพบลงไป หรือเป็นการเสี่ยงที่ทำให้เกิดอุปสรรคโดยลดการส่งออกอย่างมาก ถ้า